

POPPRZEMYSŁOWE ŻYCIE ŁÓDZKIEJ ELEKTROCIĘPŁOWNI EC-1

źródło: www.lodz.travel

W SKRÓCIE O PRZYPADKU EC1

Na świecie znamy wiele przykładów utraty funkcji i pierwotnej rangi całych dzielnic, czy wręcz miejscowości zdominowanych przez nie nadążający za zmianami lub upadły w wyniku krachu przemysł. Podobna sytuacja dotknęła stolicę województwa łódzkiego. Przestrzeń Łodzi po upadku przemysłu włókienniczego w wyniku przemian ustrojowych początku lat 90. ubiegłego stulecia wypełniła się **nadzwyczajną ilością opuszczonych i niszczących terenów pofabrycznych.**

Niektóre z nich nie zyskały nowych funkcji do dzisiaj. Inne rozebrano budując w ich miejsce nowe obiekty. Część z mniejszym lub większym rozmachem zrewitalizowano, nadając im nowe, imponujące, jak choćby w przypadku Manufaktury, czy Monopolis, życie.

Jednym z tych najbardziej zaniedbanych historycznie obszarów wraz z zabudowaniami stał się **centralny obszar miasta o powierzchni 100 ha** w okolicach dawnego dworca Łódź Fabryczna, w ścisłym centrum stolicy województwa. Jednak to już przeszłość.

Obecnie cały obszar od ponad dziesięciu lat jest w trakcie zagospodarowywania w ramach programu Nowego Centrum Łodzi. Najważniejszym obiektem architektonicznym tego obszaru jest przemysłowy kompleks Elektrowni Łódzkiej EC-1 Wschód i Zachód. Elektrownia służyła mieszkańcom jako elektrociepłownia szczytowa od 1907 do 2000 r.

Historia EC-1 rozpoczęła się na dobre 25 maja 1906 roku, kiedy to na działce przy ulicy Targowej 1 ruszyły prace konstrukcyjne pierwszej komercyjnej elektrowni w Łodzi.

Dokładnie 18 września, z turbozespołu nr 1 popłynął do sieci miejskiej prąd elektryczny. Z tego okresu pochodzi wybudowana w stylu secesyjnym, użytkowana obecnie jako sala wystawienniczo-koncertowa, Hala Maszyn.

Szybki rozwój elektrowni (moc maszyn: 2,1 MW w 1907 r. i 21,1 MW w 1913 r.) przerwała I Wojna Światowa. **W odrodzonej Polsce, łódzka elektrownia, stając się w 20% własnością miasta weszła w nową fazę rozwoju.**

źródło: www.ec1lodz.pl

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

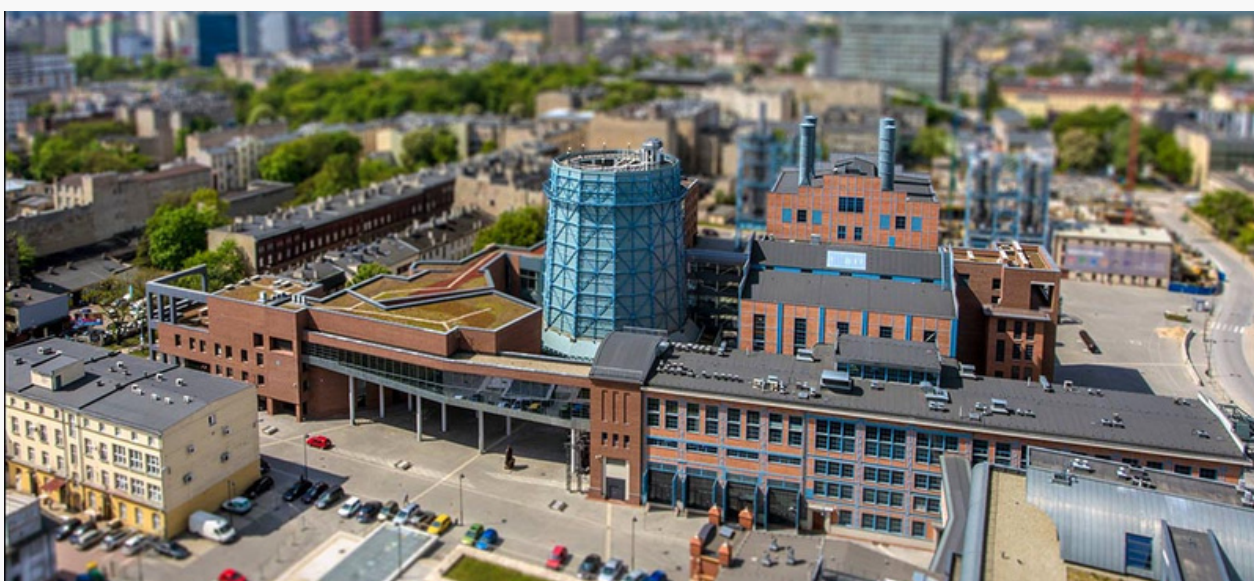
www.b50.pl

2 / 14

Po wojnie, w **1948 roku**, powstała koncepcja budowy sieci ciepłowniczej w mieście, zasilanej przez cztery elektrociepłownie w tym Elektrownię Łódzką która miała zostać adaptowana do pracy ciepłowniczej.

W 1953 roku Elektrownia rozpoczęła produkcję pary dla potrzeb łódzkiego przemysłu.

W 1960 roku Elektrownia Łódzka i nowo zbudowana Elektrociepłownia nr 2 zostają połączone w jedno przedsiębiorstwo - Zespół Elektrociepłowni. Wtedy to po raz pierwszy pojawia się nazwa EC 1, dla oznaczenia najstarszej łódzkiej elektrowni komercyjnej. Otwarcie EC 2 zakończyło proces rozbudowy EC 1.

źródło: www.ec1lodz.pl

Ostatecznie cały kompleks przy Targowej 1/3 zakończył swoją służbę w roku 2000 i został **przekazany na własność miastu w roku 2003**.

Następnym, milowym krokiem w jego historii była jego rewitalizacja. 15 maja 2008 r. weszła w życie uchwała Rady Miejskiej powołująca do życia instytucję kultury „EC1 Łódź – Miasto Kultury” w Łodzi.

Instytucja ta wspomagana przez **Biuro ds. Inwestycji w Departamencie Gospodarowania Majątkiem Urzędu Miasta Łodzi**, rozpoczęła w 2008 roku prace rewitalizujące obszar byłej elektrociepłowni.

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

www.b50.pl

3 / 14

TU I TERAZ – OPIS STANU WYJŚCIOWEGO EC-1

Łódzka elektrownia EC-1 przy ulicy Targowej była pierwszym tego typu obiektem w mieście. Produkcję i przesył energii elektrycznej uruchomiono w 1907 roku, ponad 115 lat temu. Formy architektoniczne poszczególnych obiektów wchodzących w skład kompleksu stanowiły połączenie elementów secesyjnych z coraz wyraźniejszymi pierwiastkami modernistycznymi. Elektrownia służyła mieszkańcom Łodzi, przez blisko 95 lat, aż do 2001 roku. **Po zamknięciu działalności infrastruktura wiekowego obiektu zaczęła niszczeć.**

źródło: www.lodz.travel

Pierwsza przymiarka koncepcyjna do zagospodarowania opuszczonych zabudowań zajmujących rozległy teren w samym centrum miasta powstała wraz z koncepcją projektu stworzenia Nowego Centrum. **Jej inicjatorami byli przedstawiciele Fundacji Sztuk Świata:** współwłaściciel Grupy Atlas Andrzej Walczak, amerykański reżyser David Lynch oraz dyrektor festiwalu Camerimage Marek Żydowicz. W pierwszym etapie do całego pomysłu podchodzono z wielkim rozmachem wykraczającym wizją poza sam obiekt. Przedstawiciele Fundacji nawiązali kontakt z luksemburskim architektem i urbanistą Robem Krierem, który postanowił „narysować Łódź od nowa”. Tak narodził się plan Nowego Centrum, którego istotnym punktem stać się miał zrewitalizowany kompleks zabytkowej elektrowni EC-1. To właśnie relikty industrialnego dziedzictwa stanowiące o wyjątkowej tożsamości łódzkiej Ziemi Obiecanej szczególnie urzekły artystyczne dusze Kriera oraz Lyncha. **W sierpniu 2007 r. Rada Miejska podjęła stosowną uchwałę,** która de facto stała się początkiem działań określanych przez ich inicjatorów jako „Operacja na otwartym mieście”.

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

www.b50.pl

4 / 14

Ostatecznie inicjatorom pomysłu nie było dane jego zrealizowanie. Koncepcję architektoniczną EC-1 Wschód oraz EC-1 Zachód stworzyli odpowiednio projektanci z **poznańskiej pracowni Home of Houses** oraz łódzkie konsorcjum utworzone przez Biuro Realizacji Inwestycji „Fronton” i firmę Mirosław Wiśniewski Urbanistyka i Architektura.

Mimo że ponad stuletnia elektrownia prezentowała się nader okazale, stan zachowania zabytkowej architektury industrialnej wymagał szeroko zakrojonych prac konserwatorskich. W ramach realizacji należało spełnić wymogi współczesnej przestrzeni publicznej, a jednocześnie zachować unikalny klimat zakładu przemysłowego z początku XX stulecia.

W tym celu, obok samej architektury poprzemysłowej, postanowiono częściowo zachować elementy stanowiące niegdyś integralną część wyposażenia jej terenu, takie jak słupy trakcji elektrycznych czy ciągi rur technologicznych. Jak przyznają sami twórcy, śmiało czerpali z **Diuny Davida Lyncha** oraz scenografii do Gwiezdných Wojen George'a Lucasa. Odważnie łącząc futurystyczne formy z zabytkową strukturą dążyli do stworzenia zupełnie nowej jakości.

W konsekwencji podjętych działań powstał **imponujący kompleks**, mieszczący w swych przestrzeniach kilka ważnych instytucji edukacji i kultury oraz stanowiący bardzo atrakcyjny punkt na turystycznej mapie miasta.

źródło: www.ec1lodz.pl

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

www.b50.pl

5 / 14

DOKĄD I W JAKIM CELU ZMIERZAJĄ PODJĘTE DZIAŁANIA?

Prace projektowe nad rewitalizacją przestrzeni po elektrociepłowni rozpoczęto w 2008 r. a faktyczny remont, prace budowlane i adaptację terenu wystartowały w 2010 r.

W ramach prowadzonych działań ostatecznie zaplanowano kilka kluczowych dla rozwoju kultury i edukacji w mieście obiektów wraz z funkcjami usługowymi:

- Centrum Nauki i Techniki EC1.
- Planetarium EC1.
- Łódź Film Commission.
- Foyer Hala Maszyn EC1.
- Hala Maszyn EC1 oraz sale konferencyjne na poziomie 2.
- Narodowe Centrum Kultury Filmowej (w budowie).
- Centrum Komiksu i Narracji Interaktywnej (w budowie).
- Ulica Żywiołów.

źródło: www.ec1lodz.pl

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

www.b50.pl

6 / 14

W toku prac i pozyskiwania środków europejskich założono następujące cele:

- rewitalizacja przemysłowych obiektów dawnej elektrociepłowni oraz nadanie im nowych funkcji;
- przywrócenie ładu architektonicznego i przestrzennego centrum Łodzi.
- przywrócenie mieszkańcom terenów w celach publicznych;
- ożywienie gospodarcze i społeczne poprzez wprowadzenie nowych funkcji w zakresie kultury i edukacji;
- utworzenie bazy infrastrukturalnej dla nowych instytucji kultury i edukacji prezentujących i promujących osiągnięcia w zakresie nauki, sztuki i filmu;
- podniesienie atrakcyjności turystycznej miasta.

Poszczególne obiekty realizowane są w ramach wyodrębnionych projektów wraz z zatwierdzonym dla nich harmonogramem oraz budżetem.

Większość kosztów pochodzi z **programów Unii Europejskiej** z wkładem własnym miasta oraz środków będących w dyspozycji poszczególnych ministerstw.

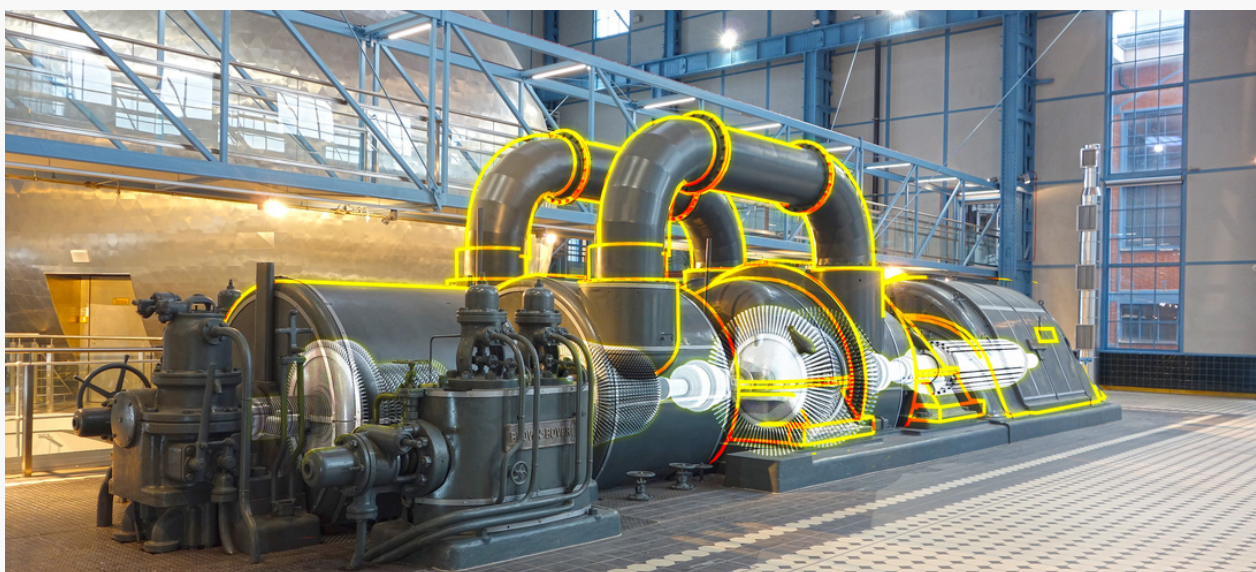
KTO TO ZROBI I ZA CO? PRZYJĘTA STRATEGIA DZIAŁANIA W PRZYPADKU EC-1

"EC1 Łódź - Miasto Kultury" w Łodzi jest samorządową instytucją kultury prowadzoną przez Miasto Łódź. W latach 2008-2014 współorganizatorem obecnie stworzonej instytucji był podmiot prywatny - Fundacja Sztuki Świata.

To właśnie przedstawiciele Fundacji wyszli z inicjatywą stworzenia w sercu Łodzi spektakularnej inwestycji.

Obecnie, zgodnie ze statutem (obowiązującym od dnia 1 stycznia 2016 r. przyjętym uchwałą Rady Miejskiej w Łodzi dnia 7 października 2016 r.) instytucja "EC1 Łódź - Miasto Kultury" odpowiada za prowadzenie **trzech placówek kulturalno-edukacyjnych** zlokalizowanych na terenie historycznego kompleksu zabytkowej elektrociepłowni: Narodowego Centrum Kultury Filmowej (NCKF), Centrum Nauki i Techniki (CNiT) oraz Centrum Komiksu i Narracji Interaktywnej (CKiNI). Od stycznia 2016 podmiotem współprowadzącym EC1 jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

źródło: www.ec1lodz.pl

Całkowita wartość pierwszego etapu projektu obejmująca przebudowę i rekonstrukcję głównych obiektów, wyniosła ponad 265 milionów złotych, w tym ponad 82 miliony pochodziły z **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego**. Przeprowadzono renowację i modernizację budynków poprzemysłowych oraz ich adaptację do nowych funkcji.

Podjęto prace konserwatorskie, restauratorskie zabytków przemysłowych w celu przystosowania ich do nowych ról. Rewitalizacja obiektów uwzględniła rangę i charakter obszaru, nawiązując do historycznego charakteru obiektów. Historyczny układ i „gęstość zabudowy” obszaru zostały w znacznym stopniu odtworzone. W całości zachowana została kubatura, forma i w większości zewnętrzne cechy elewacji budynków z charakterystycznymi detalami w celu utrzymania klimatu historycznego.

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

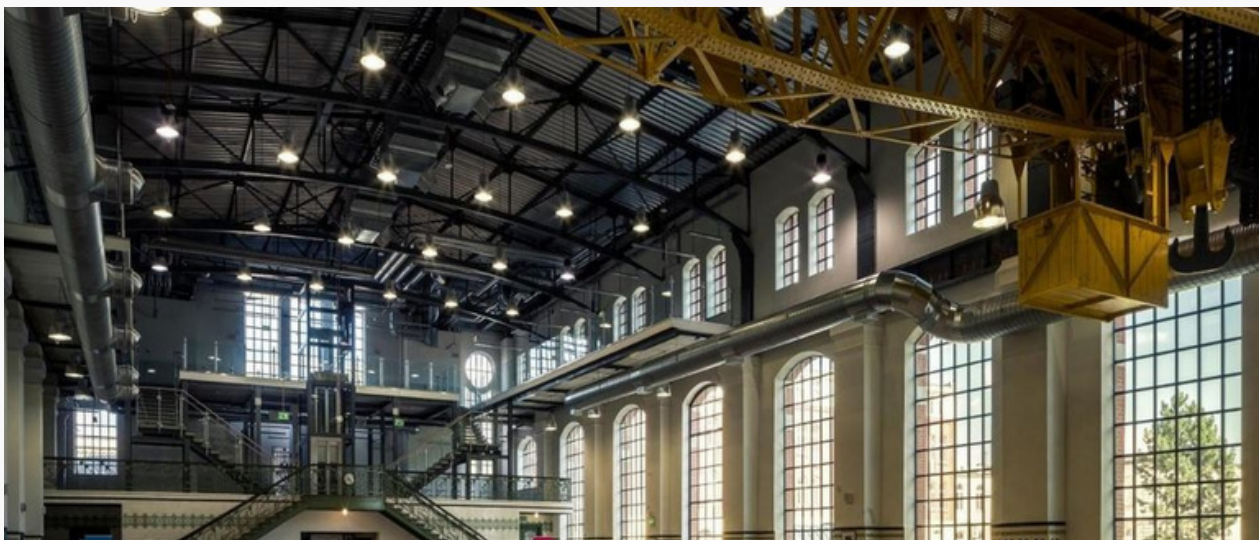

www.b50.pl

8 / 14

Nazwa projektu / Lata realizacji / Całkowita wartość projektu

- **Rewitalizacja EC-1 i jej adaptacja na cele kulturalno-artystyczne / 2008-2015 / 35 204 351 PLN**
- **Aranżacja i wykonanie ekspozycji i wyposażenia Centrum Nauki i Techniki w Łodzi / 2016-2018 / 45 564 948 PLN**
- **Rewitalizacja EC-1 Południowy Wschód / 2016-2020 / 21 700 000 PLN**
- **Rozwój funkcji wystawienniczo-edukacyjnych Centrum Nauki i Techniki w Łodzi wraz z zapleczem warsztatowym / 2016-2020 / 21 574 000 PLN**

źródło: www.lodz.travel

- **Poszerzenie oferty kulturalno-edukacyjnej Narodowego Centrum Kultury Filmowej / 2016-2020 / 20 000 000 PLN**
- **Narodowe Centrum Kultury Filmowej – rozwój funkcji i usług oferowanych przez „EC1 Łódź – Miasto Kultury” w Łodzi / 2016-2023 / 37 187 187 PLN**
- **Rewitalizacja EC-1 Południowy Wschód / 2017-2023 / 35 204 351 PLN**
- **Poszerzenie oferty kulturalno-edukacyjnej Narodowego Centrum Kultury Filmowej / 2021-2023 / 35 341 031 PLN**

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

www.b50.pl

9 / 14

JAK TO JEST ROBIONE? KLUCZOWE PROJEKTY, DECYZJE, ZDARZENIA.

Zrewitalizowany i rozbudowany kompleks EC-1 Wschód pełni już dzisiaj funkcje kulturalno–artystyczne oraz społeczne. Jednocześnie stanowi istotny element Nowego Centrum Łodzi, łącząc tendencje architektoniczne z początku ubiegłego stulecia oraz nowoczesnego nurtu postindustrialnego.

Powstała przestrzeń otwarta została dla artystów różnych dziedzin, w pełni przystosowana do twórczości indywidualnej, warsztatów i imprez grupowych, z wymaganą do tego celu infrastrukturą. Z przestrzeni mogą też korzystać instytucje organizujące imprezy kulturalno–edukacyjne.

źródło: www.lodz.travel

Na początku października 2015 r. wydano zgodę na użytkowanie pierwszego etapu realizowanych inwestycji, EC-1 Zachód, gdzie powstało Centrum Nauki i Techniki, czyli obiekt poświęcony udokumentowaniu i upamiętnieniu myśli technicznej, zarówno architektonicznej, jak i energetycznej. Dzięki zachowaniu części dawnych instalacji i urządzeń oraz połączeniu ich z nowoczesnymi formami prezentacji w EC-1 zaistniała możliwość zdobywania wiedzy w niespotykany nigdzie indziej sposób.

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

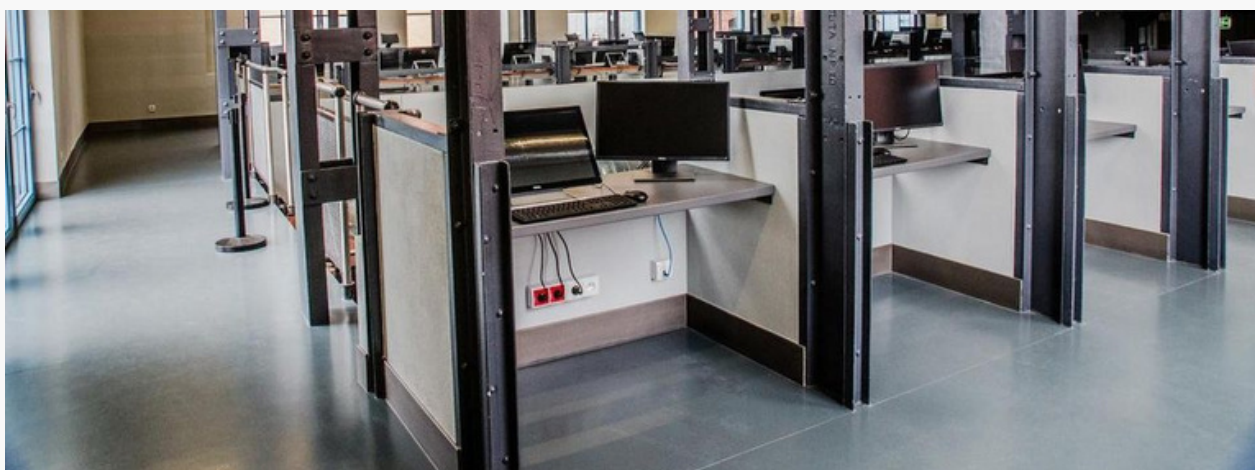
www.b50.pl

10 / 14

W Centrum Nauki i Techniki powstały trzy ścieżki edukacyjne. Pierwsza z proponowanych ścieżek dydaktycznych „Przetwarzanie energii” bazuje na historycznej infrastrukturze obiektu i poświęcona jest problematyce wytwarzania energii elektrycznej. Dwa pozostałe ścieżki, „Rozwój wiedzy i cywilizacji” i „Mikroświat–makroświat”, przedstawiają wybrane pojęcia, prawa i zjawiska fizyczne i chemiczne.

Centrum Nauki i Techniki, jako ośrodek edukacyjny, ma za zadanie uzupełniać szkolny proces edukacji poprzez przedstawienie w sposób przystępny i atrakcyjny wielu zjawisk fizycznych i chemicznych, mających zastosowanie w życiu codziennym, nauce i przemyśle, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień wytwarzania, magazynowania i przetwarzania energii.

Nad merytoryczną poprawnością ekspozycji i wystaw czuwają partnerzy – łódzkie uczelnie wyższe: Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Medyczny w Łodzi oraz Politechnika Łódzka.

źródło: www.lodz.travel

W styczniu 2016 roku w gmachu EC-1 Wschód uruchomione zostało **planetarium** - najnowocześniejsze w Polsce i jedno z najnowocześniejszych w Europie. Po zaledwie ośmiu miesiącach funkcjonowania odwiedziło je ponad 100 tysięcy widzów. Zostało też docenione przez czytelników miesięcznika National Geographic Traveler, zajmując latem 2016 roku pierwsze miejsce w plebiscycie "7 nowych cudów Polski". W przyszłym Centrum Nauki i Techniki w 2017 r. otwarte zostanie **kino 3D**.

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

www.b50.pl

11 / 14

W drugim etapie zrewitalizowano i rozbudowano kompleks EC-1 Wschód. Budynek jest siedzibą Narodowego Centrum Kultury Filmowej, instytucji współprowadzonej przez Miasto Łódź i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. NCKF został powołany w połowie 2015 roku i zainaugurował swoją działalność z początkiem 2016 roku.

Po zakończeniu inwestycji stał się centralnym w Polsce i unikatowym w tej części Europy ośrodkiem kulturalno-edukacyjnym dla osób zainteresowanych światem filmu i audiowizualności. Z NCKF sąsiaduje Łódź Film Commission, jednostka której rolą jest udzielanie filmowcom kompleksowej pomocy – od znalezienia planów filmowych po wsparcie w załatwianiu niezbędnych do realizacji formalności.

Obecnie obiekt pełni już funkcje kulturalno-artystyczne oraz społeczne. Jest przestrzenią otwarta dla artystów różnych dziedzin, w pełni przystosowana do twórczości indywidualnej, warsztatów i imprez grupowych, z wymaganą do tego celu infrastrukturą. Jest to również przestrzeń, z której będą mogły korzystać instytucje organizujące imprezy kulturalno-edukacyjne dla mieszkańców Łodzi i nie tylko.

CZY TO KONIEC? CO DALEJ NA HORYZONCIE?

W kolejnym etapie „EC1 Łódź – Miasto Kultury” realizuje projekt dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego pn.: „Rewitalizacja EC-1 Południowy Wschód”. Całkowita wartość brutto projektu **wynosi 34,4 milionów złotych.**

W wyniku realizacji projektu powstaje Centrum Komiksu i Narracji Interaktywnej - istotny w skali kraju i regionu ośrodek działań kulturalno-edukacyjnych i ekspozycyjnych w obszarze kultury cyfrowej, silnie związanej z przemysłami kreatywnymi, w tym w szczególności z produkcją gier wideo i innymi projektami z obszaru mediów interaktywnych.

Obecnie, kolejne podejmowane przez władze miasta działania prowadzić mają nie tylko ku ożywieniu samej EC-1, ale i rewitalizacji obszaru wokół niej. Dzięki temu w centrum miasta powstaje unikalny kompleks kulturalno-edukacyjny mieszczący się w zrewitalizowanych poprzemysłowych zabytkowych budynkach.

Celem głównym projektu jest rozwój potencjału gospodarczego i turystycznego miasta i regionu poprzez stworzenie oferty edukacyjnej, rozrywkowej i kulturalnej w zakresie branży technologii wizualnych, gier komputerowych i komiksu prowadzący do pozyskania nowych odbiorców tejże oferty wśród zidentyfikowanych grup docelowych.

Jednocześnie powstaje **Centrum Komiksu i Narracji Interaktywnej** - istotny w skali kraju i regionu ośrodek działań kulturalno-edukacyjnych i ekspozycyjnych w obszarze kultury cyfrowej, silnie związanej z przemysłami kreatywnymi, w tym w szczególności z produkcją gier wideo i innymi projektami z obszaru mediów interaktywnych.

Oferta Centrum poświęcona komiksowi będzie składać się z ekspozycji stałej rozmieszczonej na dwóch kondygnacjach, wystaw czasowych oraz ścieżki tworzenia komiksu – warsztatów dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Oferta Centrum poświęcona narracji interaktywnej będzie obejmować strefę poświęconą historii gier komputerowych w Polsce i na świecie; **strefę VR i AR** oraz ścieżkę tworzenia gier wzbogaconą o komponent warsztatowy.

Centrum będzie także realizować inne funkcje kulturalne i społeczne: organizowane będą festiwale, wystawy i inne przedsięwzięcia kulturalne np. game jamy, wydarzenia e-sportowe, premiery gier i komiksów, spotkania z twórcami gier i komiksów, etc., mające na celu upowszechnianie sztuk audiowizualnych i multimedialnych, **wspieranie i promocję twórców** oraz budowanie więzi społecznych.

źródło: www.ec1lodz.pl

+48 797 455 404

biuro@b50.pl

www.b50.pl

13 / 14

CO TO OZNACZA DLA PROCESU TRANSFORMACJI REGIONU BEŁCHATOWSKIEGO?

Przypadek rewitalizacji obiektu byłej elektrociepłowni EC-1 stanowi wyjątkową inspirację dla planów przygotowania **nowych funkcji dla kompleksu energetycznego w Rogowcu** położonego na terenie gmin Bełchatów oraz Kleszczów.

Oba obiekty oddalone są od siebie w linii prostej o nieco ponad 60 kilometrów, i można się między nimi przemieścić w godzinę. Wprawdzie w przypadku EC-1 mamy do czynienia z obiektem ulokowanym w ścisłym centrum dużego miasta, ale zakładając, że do dobrze zaprojektowanego centrum kulturalno-edukacyjnego zawsze przybędą chętni, istotne jest tutaj zdefiniowanie zupełnie nowych funkcji w starej tkance infrastruktury i zaplanowanie całego procesu realizacji: od stworzenia koncepcji, konsultacje społeczne, poprzez pozyskania środków, wykonawcy, wreszcie samą realizację oraz przyciągnięcie uwagi zainteresowanych i skutecznie zdefiniowanych odbiorców nowo powstałych usług.

Podchodząc do procesu rewitalizacji i nadania obiektowi nowych funkcji w EC-1 zaplanowano uruchomienie dwóch wiodących jednostek kultury: **Narodowego Centrum Kultury Filmowej** (w ramach zespołu obiektów EC-1 Wschód) oraz **Centrum Nauki i Techniki** (zespół obiektów EC-1 Zachód). Realizacja projektu rozpoczęła się w 2008 roku, i trwa do dzisiaj w rozłożeniu na kilka etapów.

ŹRÓDŁA:

- **EC1 w Łodzi: między historią a współczesnością** <https://magazynieplsystemowego.pl/architektura/ec1-w-lodzi-miedzy-historia-a-wspolczesnoscia/>
- **EC1 w Łodzi z perspektywy mieszkańców najbliższego otoczenia** <https://bibliotekanauki.pl/articles/1040960.pdf>
- **Łódź i EC1 wzorem dla światowej rewitalizacji**, 23.12.2020
<https://rewitalizacja.uml.lodz.pl/aktualnosci/arttykul/18950/2020/12/23/>
- **Moder B., Autorski program realizacji zadań w zakresie bieżącego funkcjonowania i rozwoju „EC1 Łódź – Miasto Kultury” w Łodzi**, 21.10.2019 r.
- **Otwarcie EC1 w Łodzi. Od starej elektrowni do Bryły Roku [historia inwestycji]**
https://www.bryla.pl/bryla/56,85301,15635143,EC1_w_Lodzi__Od_starej_elektrowni_do_BRYLY_ROKU_2013.html

OPRACOWANIE: dr Maciej Kozakiewicz, Jolanta Pacura na potrzeby projektu „Bełchatów 5.0. Aktywizacja potencjału społecznego na rzecz transformacji regionu”

